

Výuka pod širákem

- 3 Školy mají zahrady i venkovní učebny, chybí jen odvaha jít na výuku ven
- 5 Lesní školy: Když děti jsou v lese jako doma
- 10 3 otázky pro Jiřího Kulicha, vedoucího Ekologického střediska SEVER

Úvodní slovo ministra

Vážení čtenáři,

dostáváte poslední číslo letošního Zpravodaje. Tento rok byl asi pro každého z nás náročný a velice zvláštní. Uvědomili jsme si, co je pro nás důležité, přerovnali si své priority. Příroda a životní prostředí, ke kterému se člověk chová leckdy přezíravě a macešsky, se staly jedním z pevných bodů a jistot, které nám pomáhaly zlepšit zdraví a posílit tolik namáhanou psychiku.

Z mého pohledu se potvrdilo, že investice do zážitků venku, v lese, u vody nebo jen v blízkém parku, se vyplácí. Obdobně je tomu i s učením venku, které spolu s MŠMT jako smysluplný moderní trend podporujeme. Otevřené nebe a otevřená mysl dávají ideální prostor pro intelektuální i sociální růst dětí a v dnešní komplikované době dávají i větší šanci pro zachování zdraví a posílení dětské imunity.

Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta jsou významnou součástí práce našeho resortu, pro léta 2016–2025 mají v nich prioritu témata jako příroda, místo–sídlu–krajina, udržitelná spotřeba a klima v souvislostech. Podporujeme rozvoj znalostí, dovedností a myšlení pro environmentálně odpovědné jednání lidí, ať už jsme děti, každodenní spotřebitelé, sváteční turisté, vlastníci pozemků, zemědělci, lesníci nebo třeba majitelé továren. Vyspělá společnost umí zacházet s přírodou a přírodními zdroji se znalostí a citem, patří to k její kultuře a zvyšuje to její šance na příznivou budoucnost.

Snažím se od začátku svého působení na MŽP znovu vracet pomoc a podporu těm, kteří se o vzdělávání dětí, mládeže, ale i dospělých starají a naši přírodu udržují v dobré kondici. Nabízíme jim financování jejich programů, školám i obcím dáváme letitou podporu k budování co nejlepšího zázemí pro ekoaktivitu, podporujeme rozvoj sítě středisek ekologické výchovy a environmentálních poraden, informační kampaně, připravujeme podpůrné legislativní nástroje a různé metodiky.

Náměty, jak k nim přistupovat, informace, co a kde se pro tyto oblasti konkrétního dělá a jak byste se mohli přidat, najdete na dalších stránkách. Vše dobré v novém roce,

Váš Richard Brabec

ZPRAVODAJ č. 4/2020
Ministerstva životního prostředí

Vydalo Ministerstvo životního prostředí
Vršovická 65, 100 10 Praha 10
Kontakt: zpravodaj@mzp.cz

Připravili:
tiskové a PR oddělení MŽP, Daniel Tácha,
Barbora Scheinherrová

Fotografie:
z archivu MŽP, SFŽP ČR, Daniel Tácha,
Depositphotos

Obsah

3 Školy mají zahrady i venkovní učebny, chybí jen odvaha jít na výuku ven

5 Lesní školy: Když děti jsou v lese jako doma

10 3 otázky pro... Jiřího Kulicha, vedoucího Ekologického střediska SEVER

12 Naše tipy na environmentální vzdělávání

13 Některé novinky roku 2021 nejen v legislativě

Máte zájem o odebrání Zpravodaje?

Napište na adresu:

zpravodaj@mzp.cz

Školy mají zahrady i venkovní učebny, chybí jen odvaha jít na výuku ven

Jak propojit vzdělávání a pobyt v přírodě? Musí děti trávit celý den zavřená ve škole, anebo se dá část výuky přesunout pod širák? Řešení dlouhodobě hledá vzdělávací centrum **TEREZA**. V loňském roce oslavilo 40 let od svého založení. Centrum vychází z toho, že musíme změnit, co a jak se děti učí, pokud mají lépe porozumět problémům naší planety a podílet se na jejich řešení. Centrum TEREZA se proto zaměřuje na tvorbu a šíření inovativních programů i vzdělávacích materiálů pro školy, poskytuje ale tipy pro výchovu v těsnějším kontaktu s přírodou také rodičům. Jeho ředitelem je Petr Daniš.

Jste autorem publikací [▶ Děti venku v přírodě: ohrožený druh?](#) a [▶ Tajemství školy za školou](#). Jak jste se k tématu učení venku v přírodě dostal?

V TEREZE se propojujeme vzdělávání a přírody, ku prospěchu obou, věnujeme dlouhodobě. Ale teprve před zhruba pěti lety nás napadlo se na toto téma opravdu zaměřit. Začal jsem číst různé studie, zahraniční i dostupné české. Data, na která jsem narazil, mně vyrazila dech. Žijeme dnes ve velmi paradoxní situaci, kdy na jednu stranu máme robustní vědecké důkazy o významu kontaktu dětí s přírodou pro jejich zdraví i učení a na druhou stranu jsou děti ve škole i ve svém volném čase venku tak málo. Jen málokdo si uvědomuje, o co tím děti přicházejí a jak je to poškozují. Chtěli jsme to změnit.

Knihy byly vydány ve spolupráci s MŽP a byl o ně obrovský zájem

veřejnosti. Kdo se u nás o toto téma kontaktu s přírodou a učení venku nejvíce zajímá?

Lidi z ekocenter, někteří úředníci, Místní akční skupiny, rodiče, učitelé... Mnoho z nich toto téma oslovuje, protože jasně pojmenovává, co sami tuší a mají možnost pozorovat.

Jsou na výuku venku školy připraveny?

A tady je další paradox. Školy na to do značné míry připraveny jsou – alespoň po materiální stránce. Velká většina škol disponuje školní zahradou, mnohé dokonce venkovní učebnou. Jenže to ještě zdaleka neznamená, že se děti venku pravidelně učí. Právě vyšla nová tematická zpráva **▶ České školní inspekce o stavu environmentální výchovy ve školách**. Mimo jiné tam žáci v dotazníku vyplňovali, nakolik souhlasí s předloženými tvrzeními, která se týkala různých strategií environmentální výchovy. Víte, s jakým jediným tvrzením z nabídnutých

nutých 14 možností výrazně nesouhlasili? „Při výuce se chodíme často učit ven.“

Je to tristní. Ukazuje se, že bariéry nejsou materiální, ale mnohem více organizační a mentální. Většina učitelů má málo zkušeností a sebedůvěry učit venku, nikdo je na to v jejich studiu nepřipravoval.

Jaké aktivity k popularizaci učení venku se v ČR aktuálně dějí?

TEREZA společně s ekocentrem Chaloupky a zařízením pro environmentální vzdělávání Lipka založila iniciativu Učíme se venku, ke které se připojilo dalších více než 20 organizací. Připravujeme metodiky a lekce pro výuku venku v různých předmětech, točíme videa, jak takové učení může vypadat, vzděláváme učitele, mapujeme a zviditelňujeme příklady dobré praxe. Stránky ucime-sevenku.cz a navázané sociální sítě sledují už tisíce až desetitisíce učitelů a rodičů. A nejde zdaleka jen o popularizaci tématu, hodně se zaměřujeme právě na podporu učitelů, aby překonali zmíněné bariéry a dokázali venku učit. Ale určitě se toho děje mnohem více, máme tady Asociaci lesních mateřských škol, Síť středisek ekologické výchovy Pavučina, Českou radu dětí a mládeže a mnohé další, kteří se tomuto tématu také intenzivně věnují.

Jak si představit koncept „svobodné hry“, kterému se věnujete ve stejnojmenné knize? ▶ **Svobodná hra**

Ta kniha je obhajobou a oslavou svobodné hry dětí a návodem, jak ji i v dnešním světě podporovat, s širokým záběrem pro rodiče, učitele i další vzdělavatele dětí. Kontakt dětí s přírodou a svobodná hra jsou dvě strany jediné mince přirozeného dětství. Příroda venku dává prostředí, svobodná hra aktivitu. Oboje děti bytostně potřebují a bylo to samozřejmě součástí jejich dospívání po dlouhou dobu lidské evoluce a dějin až do nedávné současnosti. Dnes ale děti o svobodnou hru přicházejí a jejich život je stále více plánován a řízen dospělými. To ale není dobře a pro děti to přináší různá rizika. V knize mapujeme tyto souvislosti, popisujeme principy, jak svobodnou hru podporovat, a přinášíme bohatou inspiraci, jak ji dětem pomoci rozehrát.

Jste i členem pracovní skupiny pro klimatické vzdělávání, změna klimatu je také pro MŽP klíčové téma. Vidíte nějaké rezervy?

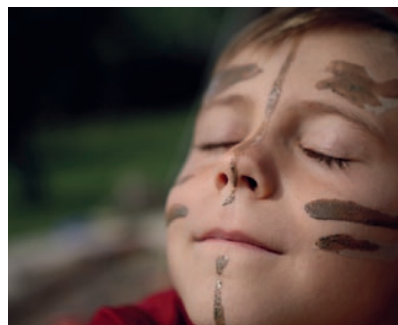
Obrovské. Chybí větší legitimizace tohoto tématu ve vzdělávacích dokumentech a prioritách, chybí metodiky a další široce dostupné materiály do výuky, chybí podpora učitelů. Jestliže jsem mluvil o tom, že pro hodně učitelů je těžké učit venku, učit o změně klimatu je neskonale těžší. Téma je nejen náročnější

▶ **PETR DANIŠ**

vystudoval filozofii a environmentální etiku. Je ředitelem TEREZY a předsedou Sítě středisek ekologické výchovy Pavučina, členem několika poradních orgánů a pracovních skupin pro environmentální výchovu a vzdělávání pro udržitelný rozvoj na národní i mezinárodní úrovni. S manželkou Justinou vychovávají čtyři děti, které jsou pro ně inspirací pro všechny jejich knihy a pobyty venku v přírodě.

a komplexnější, ale ještě k tomu pro někoho stále kontroverzní, navzdory širokému konsenzu vědců, že jde o jednu z největších hrozeb pro celou naši civilizaci. Naše pracovní skupina má ambici pojmenovat, na co všechno se má klimatické vzdělávání zaměřovat, jaké metody a postupy v něm nejlépe uplatňovat, ale i jak ho podporovat v celostátním měřítku. To vše má být hotové do konce června 2021.

Lesní školy: Když děti jsou v lese jako doma

V roce 2011 bylo v ČR pouhých 20 lesních klubů, v roce 2020 se počet zvýšil na 120 lesních klubů a 52 lesních mateřských škol, a to i díky pozitivnímu legislativnímu vývoji. Novelou školského zákona z května 2016 se staly lesní mateřské školy součástí vzdělávací sítě v ČR a rozšířilo se tak státem garantované spektrum vzdělávání dětí předškolního věku. Lesní mateřské školy a lesní kluby tak mohou na svůj rozvoj získat i finanční podporu státu.

VÝHODY POBYTU VENKU

Les je spravedlivý a nabízí pestré možnosti pro každé z dětí. Lezou tu po skalách, běhají v členitém terénu, překonávají přírodní překážky. Zlepšují hrubou motoriku a přitom i poznávají les coby ekosystém s rostlinnými a živočišnými druhy, pro které je domovem. Vzdělávání, které příroda nabízí, je vždy bohaté, mnohovrstevnaté. Studie, které ve své knize Poslední dítě v lese zpraco-

vával americký environmentální novinář a spisovatel Richard Louv, navíc naznačují, že děti, které vyrůstají venku, mají více přátel.

KAŽDÁ LESNÍ ŠKOLA JE JINÁ

Lesní školy nejsou přes kopírák, každá jde svou vlastní cestou. Všechny ale spojuje víra, že učít se venku je přesně to, co děti potřebují.

Recept na to, aby čas v lesní mateřské škole plynul harmonic-

ky a aby se v něm všichni cítili dobře, má každá škola vlastní. Spočívá v nalezení rovnováhy mezi řízenou činností a volnou hrou, v jejich správném dávkování. Lesní mateřské školy si venku s dětmi jenom nehrají, jak by se mohlo někomu zdát.

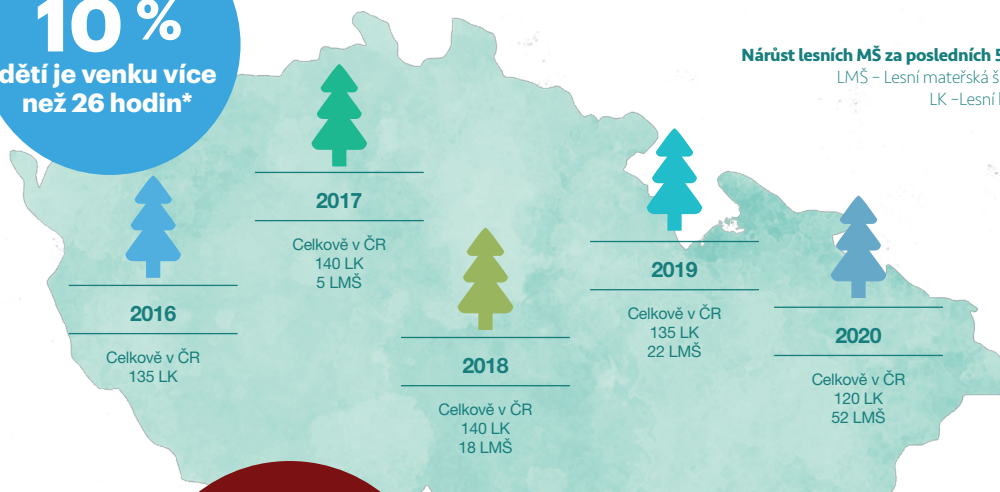
JAK JE TO SE VZDĚLÁVÁNÍM

„Když jsme začínali, měli jsme nejrůznější představy o tom, jak školu povedeme a jak v ní budeme děti vzdělávat. Ony nám pak samy ukázaly, co nejvíce

potřebují," říká Petr Chrupa, který vedl sedm let lesní školu v Dobříchovicích na západ od Prahy. „Děti, které vyrůstají venku, znají svoje limity, ví, co je komfort a diskomfort, a to jim pomáhá užívat si a prozkoumávat vše, co jim do cesty přichází. Užívají si proměnlivost podmínek. Pobývání v přírodě zvyšuje jejich adaptabilitu, kreativitu a odolnost. Co pro fungování v moderní společnosti potřebujete jiného?“ říká Alena Laláková, pedagožka s šestadvacetiletou praxí a vedoucí organizace **Jeden strom**. Jejich vzdělávání je budované systémově – od malých dětí „věku jeslí“ přes mateřskou školu, lesní mateřskou školu až po 8. třídu základní školy. Podporuje komunitní život a klade důraz na trvale udržitelný rozvoj a environmentální výchovu. „Pečlivě plánujeme a evaluujeme vše, co děláme. Volná hra je prokládána řízenou činností ve větší či menší míře podle konkrétní školy a dětem tak ve vzdělávání nic neutíká. Naopak, vzdělání je komplexní a více v kontaktu s realitou. A to

průměrně týdně:
10 %
dětí je venku více než 26 hodin*

Nárůst lesních MŠ za posledních 5 let
LMŠ – Lesní mateřská škola
LK – Lesní klub

50 %
dětí se ve zkoumaném týdnu nedostalo vůbec do přírody*

průměrně týdně:
11 %
dětí tráví venku méně než 4 hodiny*

je i jeden z důvodů, proč si nás rodiče vybírají," vysvětluje Alena Laláková.

Dodává, že v její lesní škole pravidelně každý den po odpočinku je příprava předškoláků. A i když se to někomu může zdát divné, i u stolu s pastelkou v ruce.

„Činnosti, které pedagog dětem v průběhu dne nabízí v rámci řízené činnosti, jen více využívají

podmínek terénu. Tyto činnosti jsou však zaměřené na rozvoj všech oblastí, které obvykle u dětí v mateřské škole sledujeme a rozvíjíme. Je to například hra, rozvoj hrubé a jemné motoriky, logoprevence, podpora smyslového zrání a další," upřesňuje Alena Laláková.

Míša Plchová z Lesního klubu Jasan ve východních Čechách ale říká: „Klasické předškolní dovednosti mohou děti dělat doma s rodiči a v krátké době to zvládnou. Určitě nejsou pozadu. S první vlnou rodičů jsme to řešili a došli jsme k tomu, že klasické přípravě do školy se budou věnovat doma, pokud jim na tom záleží. Nikdo s tím neměl problém.“

JINÉ DĚTI?

„Ve vzdělávání dětem v lesní škole nic nechybí, ale jsou jiné. Možná se neumějí tak rychle ‚zařadit‘ ve smyslu

průměrně ve všední den tráví děti:
1.41 hod. venku* **4.14 hod. u médií***

být potichu, „hezky“ si hrát a příliš se neprojevat. Mají v sobě divokost a možná budou mít trochu jiný typ dovedností a v dospělosti z nich budou trochu jiní lidé, možná mimo systém, samostatnější a s vlastním rozumem. Možná nebudou chtít vystudovat vysokou školu, ale něco zažít,“ zamýšlí se Míša Plchová.

Také Alena Laláková vnímá, že se okolí na děti z její školy v minulosti a někdy ještě i v současnosti dívá jako na „ty“ z lesních škol. Na ty neposlušné, co se ptají a chovají se „tak nějak jinak“. „Na druhou stranu často dostávám zpětnou vazbu například od lektorů z muzeí, kam tak rádi v zimním období chodíme, že jsou překvapeni, jak se naše děti vyptávají, zajímají, komunikují s dospělými i mezi sebou. Jak jsou samostatné a sebeobslužné a že takovou zkušenost obvykle u jiných dětí z mateřských škol nemají. Možná je to tím, že my si můžeme dopřávat luxus 16 dětí ve třídě a že pedagog tak má možnost v praxi vyslyšet každé dítě a poskytnout mu opravdu individuální

průměrně týdně:
4.31 hod.
se děti pohybují na zahradě nebo na dvorku*

průměrně týdně:
3.31 hod.
se děti pohybují na ulici*

přístup a že děti jsou nuceny být v terénu hodně samostatné, což je nutí naučit se říkat si o to, co potřebují.“

LESNÍ KLUBY A ŠKOLY V DOBĚ COVIDU

Současná epidemická situace venkovnímu vzdělávání svým způsobem i trochu nahrává, protože je z hlediska rizika nákazy bezpečnější. **MŠMT ve svém letošním zářijovém vydání**

► **Metodického doporučení pro vzdělávání distančním způsobem** vybízí školy také učit venku – na školní zahradě, hřišti, v parku, v okolí školy, v přírodě. Pro propagátory tohoto způsobu výuky se jedná o zásadní průlom, kdy se výuka venku prezentuje nejen jako rovnocenná výuce klasické, ale poukazuje se i na její výhody, které přináší v obdobích zhoršených epidemiologických podmínek.

průměrně týdně:
2.57 hod.
se děti pohybují na hřišti*

průměrně týdně:
2.30 hod.
se děti pohybují v přírodě*

průměrně týdně:
1.20 hod.
se děti pohybují v parku*

„Když do lesní mateřské školy vstupují děti, rodiče a pedagogové, nelze předpokládat, že by se nám koronavirová epidemie zcela vyhnula. I naše mateřská a základní škola si prošla karanténou jedné ze tříd. Docházení do lesní školy má ale i v době šíření koronaviru jisté výhody,“ říká Alena Laláková ze školy Na dvorečku s tím, že riziko infekce v lese je daleko menší. I tak ale zpřísnila škola hygienická opatření. Podle Aleny Lalákové současná situace si více než kdy jindy žádá, aby učení venku dostávalo větší prostor.

► Data o životě dnešních dětí

*Výzkum – Nadace Proměny Karla Komárka z roku 2016

Ministerstvo
životního prostředí
podporuje:
**činnost ekocenter,
výstavbu
venkovních učeben
nebo přírodních
zahrad**

Národní síť EVVO

15 mil.

v roce 2020 na podporu
denních a pobytových
programů pro školy
zajišťovaných středisky
ekologické výchovy

39
projektů

50 mil.
v roce 2018

31
projektů

36 mil.
v roce 2016

Vzdělávání venku

Jen z NPŽP šlo na něj v letech 2017–2019 téměř 415 milionů korun

ve výzvách č. 16/2017 a č. 7/2019 ke dni 10. 11. 2020 je 1060 schválených žádostí za 414 938 449 korun

Investice k rozvoji environmentálního vzdělávání a výchovy u předškolních dětí a žáků základních a středních škol: vybudování a úpravy dětských hřišť a zahrad v přírodním stylu pro předškolní děti; pořízení zázemí pro subjekty inspirované konceptem lesní mateřské školy; vybudování a úpravy venkovních areálů a pozemků základních a středních škol a organizací působících v oblasti EVVO pro podporu výuky ve venkovním prostředí.

PŘÍKLADY PROJEKTŮ

Dotace

476 752 Kč

Revitalizace zahrady
v přírodním stylu u MŠ Na
Paloučku v Horažďovicích,
okres Klatovy

Dotace

500 000 Kč

Přírodní zahrada ZŠ
Babice, okres Uherské
Hradiště

Projekt „Odpovědná spotřeba – podklady pro vzdělávání k udržitelnému životnímu stylu“

S garancí MŽP probíhá od konce roku 2018 do první poloviny roku 2021 projekt podpořený z programu Technologické agentury ČR zaměřený na tvorbu metodiky k výuce udržitelné spotřeby. Propojení několika specializovaných

vědních oborů, které zahrnují environmentální vědy a sociologii, pedagogiku se zkušenostmi z praxe včetně výzkumu na téma individuální spotřeba a její environmentální dopady, vyústí v přípravu metodických a pracovních listů pro učitele na všech úrovních vzdělávání – od mateřských a základních škol až po školy střední a vysoké. Výsledkem projektu je i Portál udržitelné spotřeby. Využití materiálů má pomáhat při uvědoměném utváření životního stylu a iniciovat změny v rozhodování jednotlivce, které by neměly být manipulovány marketingem, ale dlouhodobými životními cíli s ohledem na rozvoj celé společnosti.

Nové výzvy vypisujeme v nejbližších dnech

NORSKÉ FONDY – VÝZVA REINE

Z Programu „Životní prostředí, ekosystémy a změna klimatu“, financovaného z Norských fondů 2014–2021, vyhlásí MŽP výzvu č. SGS-4 s celkovou alokací 1 200 000 EUR (31 200 000 Kč), které jsou určeny na informační a vzdělávací aktivity jako výukové programy pro školy i veřejnost, konference, semináře, kurzy, ale také publikace, propagační kampaně, televizní či rozhlasové pořady. Příspěvek se rozdělí rovným dílem mezi 4 hlavní témata: zlepšování stavu životního prostředí v ekosystémech, snižování negativního vlivu lidské činnosti na kvalitu ovzduší, snižování negativního vlivu lidské činnosti na kvalitu vod, zmírňování změny klimatu a adaptace na změnu klimatu na lokální úrovni. Více ► [ZDE](#)

NPŽP

Na leden 2021 je naplánována další výzva pro oblast EVVO z Národního programu životního prostředí s předpokládaným příjmem projektů v březnu až dubnu příštího roku. Připraveno je celkem 40 mil. korun. Více ► [ZDE](#)

OPŽP 2021–2027

V připravovaném Operačním programu Životní prostředí 2021–2027 se počítá s podporou modernizace vzdělávacích environmentálních center se zaměřením na zvyšování povědomí o změně klimatu. Více ► [ZDE](#)

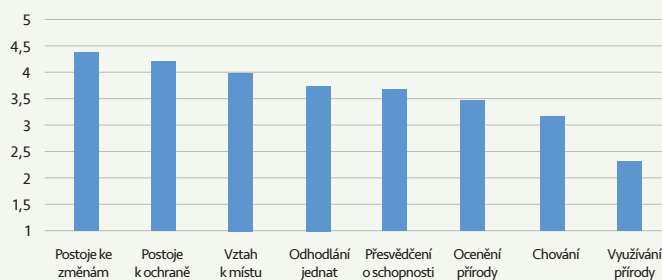
Dílčí výstupy z výzkumu

Jak se dívají studenti na ekologii – aneb jaká je ekogramotnost na školách?

V České republice dosud chyběl jednotný nástroj, který by umožnil sledovat environmentální gramotnost žáků a posuzovat, v jakých oblastech je stávající systém EVVO podporovaný MŽP úspěšný, a kde naopak selhává. V roce 2019 proto byl v rámci programu BETA 2 Technologické agentury ČR podpořen projekt s názvem Metodický rámec pro environmentální gramotnost na školách. Výzkum byl zaměřen na žáky druhého stupně a zjišťoval u nich environmentální postoje, vztah k místu, přesvědčení o schopnosti ovlivňovat stav životního prostředí, postoje ke klimatické změně, proenvironmentální chování, ale i znalosti či akční kompetence.

Část výstupů výzkumu prezentovala Česká školní inspekce v listopadu v Tematické zprávě: Environmentální výchova na základních školách v roce 2019/2020. ► [ZDE](#)

Environmentální gramotnost žáků

Žáci vykazují silné pro-environmentální postoje a nepochybně důležitost řešit změny klimatu. Relativně méně se jejich postoje odrážejí v chování.

Podporujeme také dobrovolnické projekty

Projekt organizace ► [Trash Hero „Uklízíme, vzděláváme, měníme – Trash Hero CR“](#) je zaměřený na snížení množství odpadků v přírodě a na veřejných prostranstvích, realizaci vzdělávacího programu zaměřeného na prevenci vzniku odpadu pro děti ve věku 4–12 let. Aktivity Trash Hero pomáhají odstraňovat odpad z míst, kde by neměl být, aby i příští generace mohly žít v zemi, která není znečištěná odpadem, jak je tomu například v zemích JV Asie. Úklidové aktivity také pomáhají preventivně působit proti litteringu nejen u samotných účastníků, ale i u jejich rodin, známých

a kamarádů. V rámci projektu vytvořila organizace také nový program pro děti a vydala Pohádkovou dětskou knížku, ke které je program pro MŠ a ZŠ. ► [trashero novinky](#)

► [Hnutí Brontosaurus](#) již 45 let propojuje smysluplnou dobrovolnickou práci se zážitky a zkušenostmi, pomáhá přírodě, ochraňuje vzácné rostliny i živočichy. V době koronavirové, která nepřála jejich obvyklým jednodenním či víkendovým akcím na pomoc přírodě, vymysleli alternativní možnost s názvem ► [Na přírodu nekašlu](#).

3 OTÁZKY PRO...

Jiřího Kulicha, vedoucího Ekologického střediska SEVER

Dnešní děti se umí přizpůsobit změnám – technologickým, sociálním i environmentálním. Máme se od nich co učit.

Vidíte nějaké změny mezi generacemi dětí, kterým jste měl možnost předávat vzdělání? Jaké výzvy pro ekologickou výchovu přicházejí s generacemi propojenými mobilními telefony a počítači, proměňuje se spolu s nimi? A naučil jste se od dětí něco také vy sám?

Co se nemění, je, že při formování dovedností, postojů a hodnot dětí stále hraje klíčovou roli především vliv konkrétních osobností, rodiny, ale i školy a sociální skupiny – „party“, oddílů. K zřetelným posunům mezi generacemi ale určitě dochází. Zatímco dříve několik generací sdílelo obdobné zkušenosti, později se začaly výrazněji odlišovat zkušenosti každé generace, a tak nyní už nejde jen o rozdíly v klasickém slova smyslu „mezigenerační“, tj. po každých cca 20 letech, ale o rozdíly mezi dětmi různého věku. Děti končící základní školu mají například výrazně jinou životní zkušenost než děti na prvním stupni. Dobře se to dá ilustrovat

rychlými proměnami komunikace, jejími různými formami na různých platformách. Vyplývá z toho i něco, co můžeme považovat za přelétavost, povrchnost, potřebu „akčních“ přístupů, honbu za novými a novými vzruchy, horší schopnost soustředění, méně trpělivosti, ale na druhé straně to může přinášet schopnost adaptovat se na změny, zvládat „multitasking“. Související změnou je velké množství informací různého významu a kvality, s nimiž se mladí setkávají a s nimiž se potřebují „vypořádat“. Určitě se také dramaticky zvyšuje deficit, respektive snížení intenzity přímé zkušenosti dětí s reálným prostředím – jejich nejbližším okolím, přírodou, zvířaty a rostlinami. Není proto náhodou, že posiluje důraz na místně zakotvené či venkovní učení.

Hledáte-li však ve vzdělávání opory v tom, co už děti znají, chcete-li navázat na to, co většina zažila, četla či sledovala, je to těžší. Liší se to nejen mezi šestáky dnes a před pěti lety, větší „fragmentace“ je i mezi různými skupinami navzájem. Něco jako Ferda Mravenec, kterého v určitém věku znaly opravdu celé generace, už nefunguje. Hlavní sdílenou zkušeností formující poslední „generace“ dětí jsou

Jiří Kulich

vystudoval biologii na Přírodovědecké fakultě UK a pedagogické vzdělání získal na Pedagogické fakultě UK. Za svou práci obdržel cenu Ministra životního prostředí i prestižní cenu Josefa Vavrouška. Více než 25 let vede Středisko ekologické výchovy SEVER (www.sever ekologickavychova.cz). Je místopředsedou Výboru pro vzdělávání rady vlády pro udržitelný rozvoj a členem výkonného výboru SSEV Pavučina. V roce 1989 byl u založení Zeleného kruhu, environmentální výchovu rozvíjel na MŽP po jeho vzniku v roce 1990 a v roce 1996 spoluzakládal SSEV Pavučina. Věnuje se vzdělávání učitelů, metodické činnosti (v poslední době např. metodika místně zakotveného učení), vytváření podmínek pro ekologickou výchovu a vzdělávání pro udržitelný rozvoj (účastnil se tvorby různých koncepčních materiálů a strategií, pracuje v několika orgánech a skupinách při MŽP, MŠMT, Úřadu vlády ČR).

tak především rychlé (resp. stále rychlejší) změny – technologické, sociální i environmentální. Právě ta schopnost s nimi žít a zvládat je, to je něco, co se člověk mé generace od dětí učí. Další fenomén je, že hodně dnešních dětí je sebevědomějších,

DOTEK v Horním Maršově

„emancipovanějších“, což může být dobrý předpoklad pro jejich přesvědčení o vlastním vlivu, pro sebedůvěru, že mohou sami pro životní prostředí něco důležitého udělat, a i z toho je pro mou generaci dobré se učit.

Co z oblasti EVVO považujete za nejdůležitější pro budoucí generace? Vybaví se vám z vaší letité praxe jedna zkušenost, díky které jste si mohl potvrdit, že to „má cenu“?

Za nejdůležitější považuji poskytnout komplex zkušeností s prostředím a naším vlivem na něj – tedy pracovat s ekologickou výchovou a vzděláváním jako uceleným systémem. Nemyslet si, že samo o sobě nějak výrazně pomůže, když děti dokážou vysvětlit potravní řetězec, nebo budou vědět, jak třídit odpady. Umožnit jim různorodé zážitky dobře pedagogicky uchopené, aby si mohly prožít okouz-

lení přírodou, vyzkoušet si „na vlastní kůži“, jak neoddelitelně je svázána prosperita s kvalitou prostředí, a i to, že samy něco opravdu důležitého dokázaly. A zkušenost potvrzující, že to má cenu: Když zjistíte, že dobro-

SEVER Horní Maršov

volník, který přijede pomoci, nebo uchazeč o práci dorazili díky tomu, že u vás před lety strávili pár dní na školním vzdělávacím pobytu. Učitel, který jednou spíše náhodně doprovodil na takový pobyt třídu, pak začal s třídami jezdit pravidelně, a po letech se dozvíte, že první návštěva jej zásadně nasměrovala nejen profesně. Mnozí takoví jsou dnes skvělí

školní koordinátoři environmentální výchovy.

Když se podíváte na ekologické vzdělávání v ČR „z dronu“, jak jsme na tom ve srovnání s ostatní Evropou? Co se u nás dá vyhodnotit pozitivně a v čem naopak máme rezervy?

Podářilo se nám v ČR vytvořit mimořádnou celkovou infrastrukturu environmentálního vzdělávání: Na školách funguje koordinátor environmentální výchovy a tam, kde to dělá šikovný člověk, to sehrává ohromnou roli. Existuje tu síť desítek středisek ekologické výchovy, jako je SEVER, které podporují školy i vzdělávají veřejnost. Existuje i určitá míra podpory ze strany státu, zejména MŽP, a také na úrovni krajů. Tato kombinace různých faktorů není v jiných zemích úplně běžná a poskytuje ekologické výchově u nás relativně dobré základy. Rezervy jsou například v tom, jaké podněty pro environmentální výchovu vytváří české školní kurikulum (tzv. Rámcové vzdělávací programy), ve srovnání s kurikuly zahraničními. Třeba skotské nebo finské vzdělávací programy environmentální aspekty

DOTEK v Horním Maršově

víc akcentují a jdou víc do hloubky. Pracují lépe s rolí emocí, dovedností a postojů ve vzdělávání. Přitom to, jestli se člověk nakonec chová environmentálně odpovědně, ovlivňují nejen jeho znalosti, ale i to, jaký má vztah k přírodě či k místu, kde žije, stejně jako například dovednosti pro bádání, řešení problémů a konfliktů či pro aktivní občanské jednání.

DOTEK v Horním Maršově

SEVER HORNÍ MARŠOV ► ZDE

Naše tipy na **envi** vzdělávání

► **JDĚTE VEN**

Video, pracovní listy, vzdělávací hry a aktivity pro děti, které pomohou rodičům trávit s nimi více času v přírodě.

Nápadníky na venkovní hry

► **UČÍME SE VENKU**

Učení venku jako rituál – denně alespoň na chvíli ven do zeleně.

► **ŠKOLNÍ ZAHRADA**

Pomůžeme vám zahradu budovat, učit v ní i relaxovat.

► **ŽÁBA ZA NIC NEMŮŽE**

► **ATLAS KLIMATICKÉ ZMĚNY**

► **CO₂ LIGA**

EKOVÝCHOVA V NAŠICH PARCÍCH

- **KRNAP ZDE**
- **NP Šumava ZDE**
- **NP České Švýcarsko ZDE**
- **NP Podyjí ZDE**

1500 zástupců ekologické výchovy z celého světa přivítá Praha v březnu 2022

VÍCE INFORMACÍ ► ZDE

11. světový kongres environmentální výchovy
14.–18. 3. 2022
Praha, Česká republika

Světový kongres environmentální výchovy (WECC) je nejvýznamnějším mezinárodním kongresem zaměřeným na oblast environmentální výchovy a vzdělávání pro udržitelnost. Pořádá se každé dva roky v různých částech světa pro přibližně 800–2500 účastníků. V minulosti hostila kongres města jako Vancouver, Durban, Brisban, Turín, Marrákeš, Bangkok či Gothenburg. Uchazeči o pořadatelství musí projít výběrovým řízením přes sekretariát WECC v italském Turínu.

Na rok 2022 uspěl český projekt Masarykovy univerzity s názvem „Stavíme mosty“. Na kongresu se podílí další subjekty z prostředí univerzit (Univerzita Karlova, Univerzita J. E. Purkyně, Jihočeská univerzita), veřejné správy (Ministerstvo životního prostředí, Magistrát hlavního města Prahy) a center environmentálního vzdělávání (SEV Kapráluv Mlýn, SEVER, SSEV Pavučina).

Některé novinky roku 2021 nejen v environmentální legislativě

ODPADOVÉ ZÁKONY

Zákon o odpadech, zákon o výrobcích s ukončenou životností, novela zákona o obalech

Nový zákon o odpadech představuje právní rámec moderního odpadového hospodářství směřující k co nejvyššímu třídění, recyklaci, materiálovému využití a odklonu odpadů ze skládek, tak aby byly dosažitelné nové evropské cíle pro nakládání s komunálními odpady. Zákon stanoví závazné cíle pro recyklaci komunálních odpadů, 55 % v roce 2025, 60 % v roce 2030 a 65 % v roce 2035. Současná míra recyklace komunálního odpadu je 38 %. Zákon stanovuje rok 2030 jako termín, od kterého bude zakázáno ukládat na skládky využitelné a recyklovatelné odpady. Návrh zákona ekonomicky znevýhodňuje skládkování (*pozor: poplatek za skládkování není poplatkem za svoz odpadů!*, *poplatek za skládkování se týká obcí, ne občanů*) postupným pozvolným zvyšováním skládkovacího poplatku ze současných 500 Kč za tunu uloženého komunálního odpadu na 800 Kč v roce 2021 a až 1850 Kč v roce 2029. Nově rozděljuje vybrané finanční prostředky tak, aby mohly směřovat zpět do zlepšení odpadového hospodářství.

POPLATKY ZA SVOZ ODPADU

Stanovení poplatku je výhradně záležitostí obce (většina obcí systém nakládání s odpady poměrně výrazně dotuje a občané neplatí plné náklady), ale pokud bude obec snižovat množství odpadů, které směřují na skládku, pak bude moci využít tzv. třídící slevu, kterou nový zákon o odpadech přináší. Nastavena je tak, aby se obce zaměřily na třídění a nebyly samy, ani jejich obyvatelé, dotčeny zvýšením skládkovacího poplatku. Třídící sleva bude nastavena podle množství odpadů uložených na skládky za rok a obyvatele. Dosáhnou na ni všechny obce, ale bude pouze na nich, jak dlouho tuto slevu budou v daném roce čerpat. Schopným obcím se poplatky za skládkování nezvednou. Kromě toho obcím k třídící slevě pomůže i například domácí kompostování, které také odklání odpady ze skládek. Ptejte se své obce na domácí kompostéry, díky dotacím MŽP je můžete využívat zdarma. Uděláte dobře zahradě i peněžence a pomůžete vaší obci k nižším platbám za skládkování.

Podstatné změny přináší i nová legislativa pro výrobky s ukončenou životností a obaly. Jedná se o vyšší recyklační cíle, zlepšování dostupnosti sběrných sítí a rovněž princip tzv. ekomodulace, který bude zvyšovat finanční tlak na výrobce, aby jejich výrobky byly snadněji recyklovatelné.

NOVELA VODNÍHO ZÁKONA – SUCHO

Stát pomocí novely vodního zákona (účinnost od 1. 1. 2021) bude moci lépe zvládat kritické stavy sucha. Umožní úřadům lepší regulaci nakládání s vodou (např. omezení odběrů) v případě sucha. Systém operativního řízení při něm nastavuje obdobně, jako je tomu během povodňových situací. Sucho spolu s povodněmi jsou důsledkem probíhající klimatické změny.

Plány pro zvládání sucha a stavu nedostatku vody zpracují krajské úřady, budou v nich data potřebná pro zvládání sucha v daném území, charakteristika území, popis vodních zdrojů včetně záložních a jejich případné zastupitelnosti, popis úpravy, dopravy, převodů vody a zásobování vodou, seznam a popis technických zařízení využitelných k řešení stavu nedostatku vody, seznam uživatelů vody významných pro dané území, seznam povolených nakládání s vodami významněji ovlivňujících množství a jakost vod, popis rizik sucha a místní limity a kritéria pro vyhlášení stavu nedostatku vody. Součástí plánů bude seznam orgánů veřejné moci a osob podílejících se na zvládání sucha a stavu nedostatku vody, popis činností, které vykonávají, popis přenosu informací, priority zásobování vodou, návrh postupů pro zvládání sucha a opatření při vyhlášeném stavu nedostatku vody, včetně vyznačených území ohrožených suchem, vodohospodářské a vodárenské soustavy, zdrojů a úpravny vody. Po vydání výstrahy ČHMÚ posoudí vodoprávní úřad na úrovni kraje situaci a vyhodnotí,

zda hrozí na území kraje vznik nedostatku vody. Krajská komise pro sucho bude dle novely vodního zákona oprávněna při nedostatečné kapacitě vodních zdrojů k oprávněným (povoleným) odběrům vody vyhlásit a při zlepšení situace odvolat „stav nedostatku vody“ a při jeho platnosti uložit na dobu nezbytně nutnou potřebná opatření, např. zprovoznění záložního zdroje vody, mimořádnou manipulaci na vodním díle nad rámec schváleného manipulačního řádu či mimořádné sledování množství a jakosti vod, případně odběry pitné vody regulovat.

NOVÉ STAVBY I VĚTŠÍ RENOVACE BUDOU HOSPODAŘIT S DEŠŤOVKOU

Stavebníci budou muset díky novele vodního zákona od 1. 1. 2021 u novostaveb i u větších renovací stávajících budov počítat s využíváním dešťovky, to znamená budovat retenční nádrže či srážkovou vodu vsakovat a postupně ji nechat vypařovat například prostřednictvím jezírek, nebo ji využívat na zalévání či na zelenou střechu. Díky tomu se voda bude vracet zpět do přírody, což sníží dopady změny klimatu na půdu i teplotu vzduchu. Fakt, že u dané stavby nelze využívat srážkové vody, bude muset stavebník dokazovat, teprve pak mu bude povolen regulovaný odtok „dešťovky“ z pozemku.

ŘEKY S VYSLOUŽILÝMI VODNÍMI DÍLY SE ZAČNOU VRACET DO PŮVODNÍCH KORYT

Stará drobná vodní díla bude díky vodní novele možno rušit a odstranit pouze na ohlášení vodoprávnímu úřadu, bude tak moci probíhat rychlejší náprava drobných vodních toků v krajině pomocí renaturace, což je pozvolný proces „zpřirodňování“

upravených koryt vodních toků. Díky tomu se do nich znovu vrátí spousta druhů živočichů a rostlin. Jde o drobné vodní toky, které ale dohromady tvoří desítky tisíc kilometrů. Pokud budou správci toků adekvátně využívat této novely, pak to bude malý, ale velmi potřebný krok k adaptaci krajiny na změnu klimatu, včetně dlouhodobého sucha nebo naopak povodní.

120 MILIARD NA POSÍLENÍ ENERGETICKÉ SOBĚSTAČNOSTI

Novelou zákona o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů z loňského roku se zřizuje tzv. Modernizační fond pro podporu ekonomicky slabších zemí EU při směřování k nízkouhlíkové energetice. Prostředky do fondu přináší výnosy z dražeb emisních povolenek v EU (2 % celkového počtu povolenek pro období 2021–2030). Státní fond životního prostředí ČR jako příjemce finančních prostředků z Modernizačního fondu do jednotlivých oblastí podpory rozdělí v letech 2021–2030 přibližně 120 miliard korun. Peníze poplynou mj. na výrobu a distribuci tepelné energie z obnovitelných zdrojů nebo výstavbu solárních elektráren a úspory energií, takže primárně na ekologizaci české energetiky.

POKRAČOVÁNÍ KOTLÍKOVÝCH DOTACÍ

Dostalo se i na ty, jejichž projekty skončily v tzv. zásobnících krajů. Na konci minulého roku na ně MŽP poslalo ještě 600 milionů korun. Nyní MŽP a SFŽP ČR připravují nový program, který letos odstartuje! Plánují na něj dát 9 miliard korun, z nichž si pořídí dalších 100 tisíc nových kotlíků především nízkopříjmové rodiny. Podmínky budou včas zveřejněny na www.mzp.cz.

MASIVNÍ INVESTICE DO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

ČR bude v dalších 10 letech investovat rekordních 300 miliard korun do životního prostředí a ochrany klimatu z evropských fondů (OPŽP, Fond spravedlivé transformace (JTF), Fond pro obnovu (RRF), Modernizační fond).

*Udržitelně do
nového roku*

PF 2021

VESELÉ VÁNOCE A ŠŤASTNÝ NOVÝ ROK

FROHE WEIHNACHTEN UND EIN GLÜCKLICHES NEUES JAHR

MERRY CHRISTMAS AND HAPPY NEW YEAR

Ministerstvo životního prostředí